

Een gezonde voedselomgeving

Sturingsmogelijkheden in beeld

City Deal

Dynamische Binnensteden

Regie op transformatie

Agenda
Stad

City Deal

**Gezonde en duurzame
voedselomgeving**

Agenda
Stad

Vooraf

Joost Rijkhoff, student Bestuurskunde Universiteit Leiden, heeft in het kader van het honeursprogramma van de Honeurs Academy van de Universiteit Leiden een kort, maar krachtig, verkennend onderzoek gedaan voor de City Deals Gezonde en duurzame voedselomgeving en Dynamische Binnensteden. De scope van dit onderzoek is beperkt en daarom met een forse disclaimer. Echter, de bevindingen zijn zodanig dat ze kansrijke aangrijpingspunten opleveren voor nader onderzoek voor beide City Deals. Beschouw de inhoud van dit onderzoeksverslag daarom niet als voldongen feiten, maar als suggesties en denkrichtingen.

Agenda Stad

Samenvatting

Joost Rijkhoff, student Bestuurskunde, Universiteit Leiden, heeft voor de City Deals Gezonde en duurzame voedselomgeving en Dynamische binnensteden een eerste beknopte verkenning gedaan naar juridische mogelijkheden om het aanbod van ongezond voedsel te kunnen weren.

Het aanbod van voedsel neemt toe en dit aanbod is steeds ongezonder. De City Deal Gezonde en duurzame voedselomgeving heeft de ambitie dat er in 2030 een gezondere voedselomgeving is en hierin spelen gebiedsontwikkelingen een rol.

Er zijn momenteel vrijwel geen juridische mogelijkheden om bijvoorbeeld fastfood te weren op basis van de ongezondheid van het voedselaanbod, ondanks de wens van gemeenten dit te kunnen.

De gemeente Utrecht kent hoge ambities op het gebied van gezond en duurzaam leven maar gezonde voeding is geen duidelijk onderdeel van deze ambities. Dit is terug te zien in Merwede, één van de nieuwe bouwlocaties, waar vrijwel geen aandacht voor de voedselomgeving is. In Cartesius, ook een nieuwe woonwijk in ontwikkeling, is wel aandacht voor een gezonde voedselomgeving. Dit blijkt onder andere uit de ambitie voor een biologische supermarkt, het ter beschikking stellen van een moestuin en het willen aanbieden van een markt met streekproducten.

De aandacht voor een gezonde voedselomgeving bij Cartesius is een initiatief van de ontwikkelaars. Zij hebben met het 'blue zone' concept, waar een gezonde voedselomgeving onderdeel van is, de tender gewonnen.

De belangrijkste aanbeveling van dit onderzoek is, dat gemeenten een gezonde voedselomgeving in tenders moeten opnemen, zodat aandacht voor dit onderwerp van ontwikkelaars vereist wordt. Hiervoor is het uiteraard van belang dat gezonde voeding integraal onderdeel van de ruimtelijke visie uitmaakt, iets wat in tegenstelling tot bijvoorbeeld gemeente Amsterdam in Utrecht nog niet het geval is.

Er zijn in potentie veel sturingsmogelijkheden om een gezonde voedselomgeving te realiseren, maar de juridische mogelijkheden zijn momenteel beperkt. In vervolgonderzoek is het belangrijk uiteen te zetten wat gemeenten juridisch kunnen afdwingen bij ontwikkelaars en welke aanvullende wet- en regelgeving vereist is om voedselondernemingen te kunnen weren op basis van de ongezondheid van het aanbod.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1 Inleiding	5
2 Literatuur.....	6
2.1 Juridisch instrumentarium.....	6
2.2 Een gezonde voedselomgeving in Utrecht.....	7
3 Casus.....	8
3.1 Merwede.....	8
3.2 Cartesius	8
4 Gebiedsontwikkeling.....	10
4.1 Proces	10
4.2 Interventiemogelijkheden.....	11
4.2.1 Initiatieffase	11
4.2.2 Ontwikkelfase.....	12
4.2.3 Exploitatiefase	14
5 Conclusie.....	15
Bibliografie.....	16

1 Inleiding

Het programma Agenda Stad heeft als doel om de groei, leefbaarheid en innovatie van steden te bevorderen¹. Door middel van City Deals over concrete transitie-opgaven wordt geprobeerd dit doel te bereiken. Eén van deze City Deals is de Gezonde en Duurzame Voedselomgeving waarvoor dit onderzoek uitgevoerd is.

Vanuit de City Deal blijkt dat het voedselaanbod steeds groter is en ook steeds ongezonder wordt. De ambitie van de City Deal is een gezondere voedselomgeving in 2030. Een onderdeel hiervan is de voedselomgeving in gebiedsontwikkelingen, zoals nieuwe woonwijken. Dit onderzoek is een verkenning naar de vraag welke sturingsmogelijkheden gemeenten hebben om een gezonde voedselomgeving bij gebiedsontwikkelingen te realiseren.

Leeswijzer

Dit verkennend onderzoek opent met een verkenning van de juridische mogelijkheden om een gezonde voedselomgeving te realiseren. Ook is onderzocht hoeveel aandacht van de gemeente Utrecht voor de voedselomgeving heeft. Vervolgens is er in de casus van Merwede en Cartesius omschreven op welke manier er in gebiedsontwikkelingen aandacht voor de voedselomgeving is. Tot slot is het proces gebiedsontwikkeling in grote lijnen in kaart gebracht waarbij er per fase uiteengezet is welke sturingsmogelijkheden gemeenten hebben om een gezonde voedselomgeving bij gebiedsontwikkelingen te realiseren. Er wordt afgesloten met een aantal concrete aanbevelingen en suggesties voor vervolgonderzoek.

2 Literatuur

Om de kaders van dit onderzoek te stellen is uiteengezet welk juridisch instrumentarium gemeenten hebben om een gezonde voedselomgeving te realiseren en de aandacht die de gemeente Utrecht voor dit onderwerp heeft.

2.1 Juridisch instrumentarium

In 2020 is uit opdracht van de City Deal en een aantal gemeenten het onderzoek “Juridisch instrumentarium voor een gezonde voedselomgeving in de stad” uitgevoerd². Het onderzoek spitst zich toe op de mogelijkheden van gemeenten om een gezonde voedselomgeving te realiseren binnen het omgevingsrecht en de ruimtelijke ordening (Omgevingswet).

De conclusie van het onderzoek is dat de mogelijkheid om voedsel te weren op de grond van de ongezondheid hiervan met de huidige wet- en regelgeving niet mogelijk is. Er zijn wel enkele opties om ongezond voedsel te weren op basis van andere argumenten, zoals de openbare orde. Ook met de nieuwe Omgevingswet is het niet op basis van de ongezondheid van voeding mogelijk deze te weren. Wel ontstaat er mogelijk de optie voedsel te weren op basis van een verwachte verslechtering van de fysieke leefomgeving.

Dat de juridische mogelijkheden voor gemeenten om een gezonde voedselomgeving te realiseren beperkt zijn blijkt uit brandbrieven die diverse gemeenten (waaronder Utrecht) naar het Rijk hebben gestuurd met de vraag om meer instrumenten tegen de strijd om ongezond eten³. Ook heeft de gemeente Utrecht eerder verklaard juridische middelen te willen om fastfood te verbieden⁴. Er is vanuit het kabinet ondertussen onderzoek gaande naar eventueel nieuwe wet- en regelgeving om dit mogelijk te maken⁵.

Het is bovendien lastig om tot een eenduidige definitie te komen over wat gezond en wat ongezond is. Wetgeving hierover ontbreekt dan ook. Wel is in 2023 een meetinstrument ontwikkeld om de (gezondheid van de) voedselomgeving meetbaar te maken⁶. Uit dit meetinstrument volgen ‘voedsel omgeving scores’ die in de toekomst eventueel gebruikt kunnen worden ter regulatie.

2.2 Een gezonde voedselomgeving in Utrecht

De gemeente Utrecht is aangesloten bij de City Deal Gezonde en duurzame voedselomgeving. Toch is een gezonde voedselomgeving geen integraal onderdeel bij gebiedsontwikkelingen bij de gemeente. De gemeente noemt het voedselaanbod niet als een kenmerk van een gezonde leefomgeving⁷ en ook in de Omgevingsvisie en Ruimtelijke Strategie 2040 komt het voedselaanbod niet terug. Dit ondanks de uitgesproken ambitie dat Utrecht in 2040 een gezonde stad voor iedereen moet zijn en veel aandacht wordt besteed aan groen en beweging⁸. Er is wel een thema ‘voedsel in de stad’ maar dat legt de focus op de duurzaamheid van voedsel door onder andere stimulering van moestuintjes in de buurt en contact met de natuur⁹. Het gaat niet zozeer over de ongezondheid van voeding. In de nota “Gezondheid voor iedereen” is wel de ambitie opgenomen dat gezonde voeding toegankelijk moet zijn, maar zonder concrete beleidsmaatregelen¹⁰.

Dat de voedselomgeving niet zo hoog op de agenda staat kan deels verklaard worden door het eerdergenoemde gebrek aan juridische mogelijkheden. Toch zijn er voorbeelden van gemeenten waar voedsel wel expliciet op agenda van de leefomgeving staat, zoals in Amsterdam¹¹. Er wordt onder andere al beleid uitgewerkt voor het weren van fastfood rond scholen en het aanpakken van het ongezonde straatbeeld. Amsterdam wil experimenteren of specifieke maatregelen binnen de huidige wet- en regelgeving standhouden, zoals het weren van fastfood ter bevordering van de volksgezondheid.

3 Casussen

3.1 Merwede

Merwede wordt een nieuwe Utrechtse stadswijk, gebouwd op een oud bedrijventerrein. Merwede legt veel nadruk op duurzaamheid en gezond en fijn samenleven. Om de duurzame en ambitieuze doelstellingen van Merwede te verbeteren, is door de gemeente Utrecht en de ontwikkelaars Merwede LAB opgericht². Eén van de pijlers van Merwede Lab is “Gezond stedelijk leven”, iets waar een gezond voedselaanbod een belangrijke bijdrage aan kan leveren. Het uitgangspunt is dan ook Positieve Gezondheid.

Een gezonde voedselomgeving staat bij Merwede echter vrijwel niet op de agenda. Gezond stedelijk leven gaat vooral over zaken als milieu en fysieke inrichting. Er wordt aangegeven dat er van ontwikkelaars al veel verwacht wordt op bijvoorbeeld bouwstijl en duurzaamheid. Vanuit een Assistent-programma manager van Merwede Lab is dan aangegeven dat het lastig is de capaciteit te vinden om bezig te zijn met een gezonde voedselomgeving. Bovendien is de opvatting dat ontwikkelaars weinig met het onderwerp kunnen omdat de voedselomgeving in tegenstelling tot de fysieke inrichting van een gebied eigenlijk pas relevant is na de bouw. Wel heeft de ontwikkelaar doorgaans de plicht om de eerste verhuur van ruimten te regelen.

De conclusie van Merwede zelf is dan ook dat er onvoldoende kennis is om bezig te zijn met de voedselomgeving. Wel wordt er met interesse naar de resultaten van Cartesius gekeken. Het is duidelijk dat de voedselomgeving niet op de agenda staat en op dit moment geen punt van aandacht is.

3.2 Cartesius

Cartesius is een andere nieuwe stadswijk, gebouwd op een oud industrieterrein. Cartesius promoot “Healthy Urban Living” actief en heeft een aantal pijlers om dit concept te bereiken, waaronder expliciet een gezonde voedselomgeving¹³. Cartesius is een pilotproject van de City Deal Gezonde en Duurzame voedselomgeving met als doel te ontdekken welke rol ontwikkelaars en gemeenten hebben en hoe zij kunnen samenwerken om een gezonde woonwijk te realiseren.

Dat er vanuit Cartesius aandacht is voor een gezond eetpatroon wordt bevestigd vanuit de ontwikkelaar Ballast Nedam. Er heerst onder de ontwikkelaars het idee dat ook zij verantwoordelijk zijn voor een gezonde voedselomgeving, mede vanuit sociaal verantwoord ondernemen. Alle partijen bij een gebiedsontwikkeling zijn immers betrokken en verbonden met elkaar en elke partij speelt overal een rol in.

Vanuit de City Deal, de ontwikkelaar en de branding blijkt dat Cartesius op verschillende manieren probeert een gezonde voedselomgeving te bereiken. Er wordt een locatie beschikbaar gesteld waar bewoners zelf een moestuin/heemtuin kunnen beheren voor eigen voedselproductie, maar er is geen ruimte voor een geheel voedselbos. In een verder gevorderd stadium van de gebiedsontwikkeling gaat er gezocht worden naar een biologische supermarkt met een zo groot mogelijk vegetarisch en/of vega aanbod. Tijdens onderhandelingen tussen gemeente Utrecht en de ontwikkelaars is een niet juridisch gebonden lijst “Gezonde supermarkt 3.0” opgesteld met ideeën voor zo’n biologische supermarkt. Verder is er de

ambitie dat op de markten in de woonwijk biologische streekproducten aangeboden gaan worden¹⁴. Ook zijn er nog kleine initiatieven zoals de mogelijkheid tot plantgroei in een circulaire keuken en het uitbrengen van een gezond kookboek voor de wijk. Uit informatie van Agenda Stad blijkt ook dat er een brainstormsessie is geweest over hoe een gezond voedselaanbod gerealiseerd kan worden in de nog te bouwen school en sporthal¹⁵. De focus lag hierbij op het creëren van een gezond voedselaanbod voor kinderen.

Het is duidelijk dat waar bij Merwede de voedselomgeving geen thema is, dit bij Cartesius actief gepromoot wordt. In het volgende hoofdstuk worden aan de hand van het proces gebiedsontwikkeling verklaringen gegeven voor dit duidelijke verschil.

4 Gebiedsontwikkeling

Duidelijk is dat het juridisch instrumentarium om een gezonde voedselomgeving te realiseren beperkt is. Een gezonde voedselomgeving is geen groot agendapunt bij de casussen en de aandacht van de gemeente Utrecht voor een gezonde voedselomgeving blijft achtwege.

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet hoe het proces gebiedsontwikkeling verloopt. Vanuit dit proces zijn per stap mogelijke interventiemogelijkheden benoemd die in nader onderzoek uitgediept kunnen worden om in de toekomst wél tot een gezonde voedselomgeving bij gebiedsontwikkelingen te kunnen komen.

4.1 Proces

De brancheorganisatie van ontwikkelaars onderscheidt vier fasen van gebiedsontwikkeling¹⁶. In oktober 2022 is vanuit de City Deal tevens een inventarisatie van het gebiedsontwikkeling proces gemaakt met te onderscheiden stappen, die in onderstaande tabel verwerkt zijn¹⁷.

Tabel 1: fasen gebiedsontwikkeling

Initiatiefase	Visie	Visie gemeente/grondeigenaar op toekomst van het te ontwikkelen gebied
	Tender	Prijsvraag ontwikkelaars, gunning op prijs en/of kwalitatieve aspecten
Ontwikkelfase	Overeenkomst	Vaststellen afspraken ontwikkelaar en gemeente, visie als uitgangspunt (anterieur)
	Bestemmingsplan	Vaststelling formule
	Ontwerp	Inrichting van de ruimte
	Bouwvergunning	Verlening van vergunningen voor start bouw
Realisatiefase	Bouw	Realisatie/ bouw van het gebied
	Exploitatiefase	
	Verhuur	Beheer van gebied, verhuur panden

4.2 Interventiemogelijkheden

Aan de hand van het ontwikkelproces zijn interventie en/of sturingsmogelijkheden uiteengezet die kunnen helpen om een gezonde voedselomgeving te realiseren. De interventiemogelijkheden dienen ter inspiratie voor vervolgonderzoek en volgen uit de eerder benoemde literatuur zoals het handboek projectontwikkeling en het juridisch instrumentarium gezonde voedselomgeving.

De realisatiefase is niet meegenomen, omdat tijdens de daadwerkelijke bouw geen verdere interventiemogelijkheden gevonden zijn.

4.2.1 Initiatieffase

Om tot een gezonde voedselomgeving te komen is het belangrijk dit onderwerp al tijdens de initiatie van een gebiedsontwikkeling op de agenda te zetten. Er moet in een vroeg stadium nagedacht worden hoe een gezonde voedselomgeving gerealiseerd en geëxploiteerd wordt, om verwaarlozing van dit thema in een latere fase te voorkomen.

1. Visie

De gemeente of de grondeigenaar stelt een visie voor een te ontwikkelen gebied op. In Utrecht is er veel aandacht voor groen en duurzaamheid maar niet voor de voedselomgeving terwijl dit onderwerp vanaf het begin kan worden opgenomen. Hierdoor wordt er aandacht voor de voedselomgeving vereist door ontwikkelaars.

Vanuit Ontwikkelbureau Ruimte is aangegeven dat de gebiedsvisies gebaseerd worden op koersdocumenten van gemeente Utrecht en ook daar is (nog) onvoldoende aandacht voor de voedselomgeving.

2. Tender

Bij het uitschrijven en kiezen van de tender kan de gemeente de voedselomgeving als kwalitatieve factor meenemen. Om ontwikkelaars actiever te stimuleren kunnen gemeenten een tender volgens de 'Reiswijzer gebiedsontwikkeling' uitschrijven⁸. De casus Cartesius met het 'Bluezone' concept laat concreet zien dat tenderkeuze van grote invloed kan zijn op het creëren van een gezonde voedselomgeving in een gebied.

In de koersdocumenten van Merwede en Cartesius is geen visie opgenomen ten aanzien van de voedselomgeving⁹. In de tender is een gezonde voedselomgeving dan ook niet als verwachting meegenomen. Het consortium van Cartesius heeft geprobeerd zijn inschrijving interessant te maken door de gebiedsontwikkeling te baseren op 'blue zones'. De blue zones zijn 5 gebieden in de wereld waar mensen langer leven dan gemiddeld door een gezonde levensstijl. Gezonde voeding is onderdeel van de 'blue zones' en vanuit dit principe is ook bij Cartesius een gezonde voedselomgeving op de agenda gekomen. Het is dus echt een initiatief vanuit de ontwikkelaars en niet vanuit de Gemeente Utrecht. Dit verklaart ook het grote verschil in aandacht voor de voedselomgeving tussen Merwede en Cartesius.

4.2.2 Ontwikkelfase

Tijdens de ontwikkelfase zijn er aangrijpingspunten om de voedselomgeving te beïnvloeden.

1. De overeenkomst

Bij de start van de ontwikkelfase worden er overeenkomsten afgesloten tussen de gemeente, de grondeigenaar en de ontwikkelaar. Deze afspraken worden vastgelegd in de vorm van een convenant of een anterieure overeenkomst, waar ook afspraken voor exploitatie in kunnen worden vastgelegd. Deze vrije ruimte biedt in potentie de mogelijkheid voor gemeenten om aandacht voor een gezonde voedselomgeving af te dwingen, bijvoorbeeld door afspraken te maken over welk type horeca in de gebouwplinten moet komen. Omdat overeenkomsten geheim zijn, is in de casus niet te achterhalen wat de exacte afspraken tussen de gemeente Utrecht en het consortium zijn. Het is voor vervolgonderzoek echter belangrijk uit te zoeken of de gemeente eisen op het gebied van de voedselomgeving kan stellen en hierin het onderscheid tussen drang en dwang te maken.

2. Stedenbouwkundig plan en bestemmingsplan

In het stedenbouwkundig plan is uitgewerkt wat voor functies plekken in een gebiedsontwikkeling krijgen.

Juridisch gezien kan de voedselomgeving via het bestemmingsplan alleen gereguleerd worden op grond van ruimtelijke argumenten zoals verwacht verkeer of geur. Ondanks eventuele afspraken die gemaakt worden in de overeenkomst kan een gemeente met de huidige wet- en regelgeving een gezonde voedselomgeving niet verankeren in het bestemmingsplan.

3. Grondprijs

De grondprijs waarvoor gemeenten hun grond verkopen aan een ontwikkelaar moet wettelijk bepaald worden met de residuele grondwaardemethode. Een exploitant zal normaliter kiezen voor een voedselaanbieder die een zo hoog mogelijke huur kan betalen. Om een exploitant te stimuleren voor een aanbieder van gezond voedsel te kiezen, die wellicht minder winst genereert, kan gekeken worden naar variabele grondprijzen.

In de nota grondbeleid van gemeente Utrecht bestaat al differentiatie in grondprijs, bijvoorbeeld voor hotels, horeca en woonwijken²⁰. Het is in potentie mogelijk om onderscheid tussen horeca toe te voegen aan grondprijs differentiatie, al kan dat momenteel juridisch nog niet. Ook is het een uitdaging om te zorgen dat een exploitant na het wegvallen van een huurder wel een nieuwe geschikte huurder vindt, met gezond voedselaanbod.

4. Vergunningen

Voor de start van de bouw wordt de omgevingsvergunning verleend. Vanuit eerder onderzoek is gebleken dat binnen het huidige juridisch instrumentarium het voor gemeenten niet mogelijk is onderscheid te maken tussen voedselketens op basis van de gezondheid van het voedselaanbod.

De nieuwe omgevingswet biedt potentiële sturingsmogelijkheden waarvan het effect nu nog onbekend is. Een voorbeeld is burgers die door middel van participatie geen ongezonde voeding op straat willen. Burgers kunnen bijvoorbeeld uitgenodigd worden zitting te nemen in de selectiecommissie die de eerste huurder voor een commerciële ruimte selecteert. Waar een vergunning nu geweigerd kan worden om bijvoorbeeld voorziene hinder, kan dit in de toekomst wellicht ook op basis van gezondheid.

Horeca exploitatievergunning

Tijdens de ontwikkelfase wordt nagedacht over welke vergunningen voor welke commerciële zones verleend mogen worden. Binnen de bestaande regelgeving wordt er al onderscheid gemaakt tussen typen horeca door gemeenten. Het is momenteel juridisch niet mogelijk onderscheid te maken wat betreft de gezondheid van het voedselaanbod, maar met behulp van eventueel nieuwe wet- en regelgeving is de exploitatievergunning een interessant middel om de voedselomgeving te sturen.

4.2.3 Exploitatiefase

Tijdens de exploitatie is de invloed van gemeenten beperkt, zoals is gebleken uit het onderzoek naar het huidige juridische instrumentarium. Om tijdens de exploitatie een gezonde voedselomgeving te realiseren moeten tijdens de ontwikkelfase hierover afspraken worden gemaakt.

Er is meer wet- en regelgeving vereist om gemeente actie te laten ondernemen voor de voedselomgeving. Toch zijn er ook tijdens de exploitatiefase een aantal potentiële sturingsmogelijkheden.

1. Meetinstrument gezonde voedselomgeving

Een interessante casus is het eerdergenoemde meetinstrument voor de voedselomgeving. Gemeenten kunnen hiermee voor het eerst meten hoe gezond of ongezond het straatbeeld is en onder de noemer van volksgezondheid wellicht ingrijpen. Het is echter nog onbekend of dit stand gaat houden voor de rechter, maar bijvoorbeeld Amsterdam gaat hier verder mee experimenteren.

2. Subsidie

Om het mogelijk te maken dat gezonde voedselondernemers zich ondanks hoge huren kunnen vestigen, is een subsidieregeling vanuit de overheid wellicht een optie. Subsidies kunnen zeker in de beginfase helpen. Bij het verlenen van subsidies ligt staatssteun echter snel op de loer, maar bij gebiedsontwikkelingen kan mogelijk de Europese subsidie voor ruimtelijke en regionale ontwikkeling gebruikt worden.

3. Gebiedsmakelaar

De reguliere werkwijze is dat een ontwikkelaar met een makelaar in zee gaat om zijn commerciële zones te verhuren. Hier staat huurzekerheid voorop. Vanuit de City Deal is gesuggereerd dat het mogelijk is gebiedsmakelaars van gemeenten te betrekken bij de verhuur. Deze gebiedsmakelaar zal maatschappelijke waarden sneller meenemen dan een reguliere makelaar uit de markt, maar dan moeten ontwikkelaars wel meewerken.

4. Plan voor exploitatie

Op dit moment is het nog niet juridisch afdwingbaar, maar het is potentieel mogelijk om tijdens de ontwikkelfase al afspraken te maken over exploitatie. Hiervoor kan een plan van exploitatie opgesteld worden. Het is tijdens de exploitatie van belang dat ambities, voor bijvoorbeeld de gezonde supermarkt van Cartesius, ook echt waargemaakt gaan worden

Zeker bij Cartesius is het de hoop dat de ambities voor een gezonde voedselomgeving tijdens de exploitatie blijven staan. Er heerst momenteel het idee dat de voedselomgeving pas echt relevant wordt na de bouw en het niet voldoen aan de ambities kent geen juridische consequenties. Het concreetste onderwerp waar bewoners mee in aanraking gaan komen is de biologische supermarkt, als deze daadwerkelijk gerealiseerd gaat worden.

5 Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat voedselaanbod bij de gemeente Utrecht (nog) geen integraal onderdeel uitmaakt van gebiedsontwikkelingen. Bij Merwede is het voedselaanbod geen thema en bij Cartesius tot op zekere hoogte wel, maar of dit ook daadwerkelijk gerealiseerd gaat worden, is de vraag.

Gebleken is dat er in theorie diverse interventiemogelijkheden zijn om tot een gezonde voedselomgeving bij gebiedsontwikkelingen te komen, maar deze zijn niet allemaal uitvoerbaar binnen de huidige wet- en regelgeving. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen zijn de kansen echter wat groter dan bij bestaande gebieden omdat de invloed van gemeenten groot of groter is. Een aantal haalbare interventiemogelijkheden zijn in het bijzonder interessant voor nader onderzoek. Maar ook andere genoemde interventiemogelijkheden kunnen in de toekomst helpen om een gezonde voedselomgeving te realiseren.

Aanbevelingen

- Definieer wat een gezonde voedselomgeving precies is en zorg dat dit onderdeel is van de omgevingsvisie van gemeenten.
- En zorg hiermee dat een gezonde voedselomgeving onderdeel wordt van de visies op gebiedsontwikkelingen, zodat dit thema vanaf de start op de agenda staat.
- Onderhandel met ontwikkelaars over afspraken om een gezonde voedselomgeving te garanderen.

Suggesties voor vervolgonderzoek

- Onderzoek of via de overeenkomsten afdwingbare afspraken voor de voedselomgeving gemaakt kunnen worden.
- Gezien de beperkte juridische mogelijkheden is het belangrijk te onderzoeken wat voor nieuwe wet- en regelgeving nodig is om controle uit te oefenen op de voedselomgeving.

Disclaimer

Het is helaas binnen de beperkte tijdspanne van dit verkennend onderzoek niet gelukt ontwikkelaars van Merwede te interviewen. Ook heeft het onderzoek zich beperkt tot twee casussen in gemeente Utrecht en is niet bekend hoe er in andere gemeenten wordt omgegaan met de voedselomgeving bij gebiedsontwikkelingen.

Bronnen

- ¹ <https://agendastad.nl/over-de-citydealvoedsel/>
- ² https://pure.uva.nl/ws/files/54132092/Juridisch_instrumentarium_voor_een_gezonde_voedselomgeving_in_de_stad.pdf
- ³ <https://www.ad.nl/koken-en-eten/gemeenten-vragen-in-brandbrief-om-wetswijziging-voor-meer-instrumenten-in-strijd-tegen-ongezond-eten/>
- ⁴ <https://www.duic.nl/algemeen/gemeente-utrecht-wil-middelen-om-fastfoodketens-te-kunnen-weren/>
- ⁵ <https://www.parool.nl/nederland/kabinet-onderzoekt-wet-om-wildgroei-aan-fastfoodketens-aan-banden-te-leggen/>
- ⁶ <https://www.uva.nl/content/nieuws/persberichten/2023/12/onderzoekers-uva-en-amsterdam-umc-maken-voedselomgeving-meetbaar.html?cb>
- ⁷ <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/gezonde-leefomgeving/>
- ⁸ <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/de-koers/ruimtelijke-strategie-utrecht-2040>
- ⁹ <https://zorgprofessionals.utrecht.nl/gezondheid/gezonde-leefomgeving/voedsel-in-de-stad/>
- ¹⁰ <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/thematisch-beleid/gezondheid/2019-10-nota-gezondheid-voor-iedereen-volksgezondheidsbeleid-2019-2023.pdf>
- ¹¹ <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/gezonde-stad/>
- ¹² <https://merwede.nl/merwede-lab/>
- ¹³ <https://www.cartesius-utrecht.nl/cartesius-utrecht/het-plan>
- ¹⁴ https://agendastad.nl/content/uploads/2023/12/Factsheet_proeftuin_Cartesius_online.jpg
- ¹⁵ <https://agendastad.nl/brainstormen-over-gezonde-voeding-in-cartesius/>
- ¹⁶ boek procesontwikkeling
- ¹⁷ agenda stad voorbeeld gebiedsontwikkeling
- ¹⁸ <https://www.neprom.nl/Downloads/Reiswijzer%20Gebiedsontwikkeling%202019.pdf>
- ¹⁹ <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/gebiedsbeleid/west/2017-03-koersdocument-cartesiusdriehoek.pdf>
- ²⁰ <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/thematisch-beleid/bouwen-ontwikkelen/Het-Utrechts-grondbeleid.pdf>

